

Mónusné dr. Kiss Katalin¹

A társadalomra veszélyességben való tévedés gyakorlati jelentősége a gazdasági bűncselekmények kapcsán

Gazdasági bűncselekményeket a Btk XVII. fejezete foglalja magában. Ebbe a bűncselekményi körbe négy címre tagolva, 41 tényállás tartozik, amelyek felölelik a gazdálkodási kötelezettség megsértésére irányuló, a pénz és bélyeghamisítással kapcsolatos, a pénzügyi bűncselekményeket egyaránt.

Közös jellemzőjük, hogy megismerésükhöz, alkalmazásukhoz a Büntető törvénykönyv (Btk.) szabályain túl más jogághoz tartozó normák rendelkezéseinek ismerete is szükséges. „Keretényállásos kodifikációs technikával”² készült bűncselekményi meghatározások lényege, hogy a törvényi tényállás más jogágbeli szabályra utal. A tényállások tartalmát adó jogszabályok között szerepel például: a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt), tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény, az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art). A tévedés, mint büntetési akadály szempontjából ezeknek a háttérnormáknak kiemelt szerepe van. Hiszen minél speciálisabb a jogszabály, a tévedést annál inkább „elfogadhatónak” tartja a bíróság, míg minél általánosabb, közismertebb, esetleg semmilyen külön ismeretet nem igényel, annál kisebb az esélye a tévedésre való eredményes hivatkozásnak.

A magyar szabályozás kétféle tévedést ismer: ténybeli tévedést, és a társadalomra való veszélyességben való tévedést. A ténybeli tévedés jogi rendelkezéstől függő kategória. Ténybeli tévedés kapcsán megkülönböztethetünk releváns és irreleváns tévedést.³

A büntetőjogilag releváns tévedés esetén azt mondjuk, hogy olyan tényekre vonatkozik a tévedés, amit a szándékosságnak át kell fognia.

Irreleváns tévedésről akkor beszélhetünk, ha olyan tényre vonatkozik, amelyet a szándékosságnak nem kell átfognia. Irreleváns lesz, ha az elkövető részletvonásokban téved, ilyen például az okozati összefüggés lényegtelen vonása.

Releváns ténybeli tévedés esetén az elkövető a törvény Különös Részében meghatározott konkrét bűncselekmény valamely tárgyi oldali ismérvében téved. A tényállási elemek ismerete nem azt jelenti, hogy a büntetőjogi terminológiával kell tisztába lennie az elkövetőnek, hanem azokkal az életviszonyokkal, amelyeket az adott tényállás tartalmaz.

¹ Egyetemi tanársegéd, DE ÁJK Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék

² Csemáné Várad Erika-Görgényi Iona-Gula József-Lévay Miklós-Sántha Ferenc: Magyar Büntetőjog Különös Rész, 2.kötet, Complex Kiadó Jogi és üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2006, 245.

³ Wiener A. Imre: Büntetendőség, büntetendőség, KJK, MTA Állam- és Jogi Tudományi Intézet, Budapest, 1997, 214.

Ténybeli tévedés megítélésekor figyelemmel kell lenni azokra az elemekre, amelyeket az elkövető ismert, ugyanakkor figyelmen kívül kell hagyni azokat, amelyekről nem tudott, tévesen ítélte meg. Ennek fényében az alábbi variációk fordulhatnak elő: a cselekmény nem minősül bűncselekménynek, vagy bűncselekménynek minősül, de tévedés folytán más szándékos bűncselekmény realizálódik. Illetve amennyiben a tévedés a minősített esethez kapcsolódik, - kivéve, ha a minősítő körülmény eredmény⁴- az elkövető terhére nem róható a minősített eset, csak alapesetért felel.⁵

A társadalomra veszélyesség tudata alatt akár a cselekmény jogellenességének a tudatát, akár a társadalmi megítélésének tudatát, vagy a cselekményhez kapcsolódó erkölcsi rosszállásnak az ismeretét értjük. A magatartásának valamilyen módon tilalmazott voltát kell felismernie az elkövetőnek.

De mit jelent ez a hétköznapi életben? Hol van a határ a gazdasági életben legális kiskapuk megtalálása és kijátszása, a leleményesség, valamint a bűncselekmény között? Mikor mondhatjuk azt, hogy az elkövető magatartása már több mint „puszta figyelmetlenség”, tévedés, hanem már bűncselekményről van szó. Társadalomra veszélyesség ismeretének kérdése mit takar? A hazai bírói gyakorlatban megtaláljuk ezekre a kérdésekre a választ.

A társadalomra veszélyességben való tévedésre eredményesen nem hivatkozhat az, aki a magatartása jogellenes vagy társadalmilag helytelenített voltával tisztában van. A Btk. 27. § (2) bekezdése értelmében ugyanis csak az nem büntethető, aki a cselekményt abban a téves feltevésben követte el, hogy az a társadalomra nem veszélyes, és erre a feltevésre alapos oka volt. A társadalomra veszélyességben való tévedésre ennek értelmében nem hivatkozhat az, aki tudatában van annak, hogy magatartása társadalmilag helytelenített.⁶

Bár lassan jogtörténeti jelentőségűnek számít a következő jogeset, de a tévedés és a társadalomra veszélyesség kérdéskörének gyakorlati vetülete szempontjából releváns.

A terhelt 1995. január 25-én a repülőtéren devizahatósági engedély nélkül akart külföldre vinni 170 265 DEM-et, amelynek értéke 12 039 438 forint volt. A DEM-et a vámvizsgálat után a biztonsági vizsgálat során találták meg egy cipős dobozban.

A védői érvelés lényege úgy foglalható össze, hogy a terhelt deviza-bűncselekményt abban a téves feltevésben követte el, hogy az nem veszélyes a társadalomra. A terhelt 1982-ben távozott el Magyarországról, 5 évig nem is járt itthon, azóta is szinte kizárólag külföldön tartózkodott. Nyugat-Európában a deviza be- és kivitele nincs értékbehozatali tanúsítványhoz vagy engedélyhez kötve. A terhelt 13 éve külföldön élt, módja sem volt a magyar szabályok megismerésére, e körülmények miatt az állapítható meg, hogy a terhelt a deviza-bűncselekményt abban a téves feltevésben követte el, hogy az nem veszélyes a társadalomra, és e feltevésre alapos oka volt.

A bíróság álláspontja szerint azonban, mivel a terhelt magyar állampolgár, felnőtt korában távozott külföldre, Magyarországon üzleti vállalkozásai vannak, a devizasabályok ismeretének hiányára nem hivatkozhat alapos okkal. Másrészt, felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ha nem

⁴Abban az esetben, ha eredményre, mint minősítő körülményre vonatkozik az elkövető tévedése, és tévedés tekintetében gondatlanság terheli, akkor a Btk.15.§ alapján, a bűncselekmény minősített esetéért felel.

⁵ Belovics Ervin-Békés Imre-Busch Béla-Molnár Gábor-Sinku Pál-Tóth Mihály: Büntetőjog Általános Rész, HVG ORAC, Budapest, 2002,141-142.

⁶ BH2003. 443

volt tisztában a cselekménye társadalomra veszélyes voltával, miért cipődobozban kívánta „utaztatni” a pénzt?!

A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az a körülmény, hogy a deviza-bűncselekmény elkövetésekor a terhelt már régóta külföldön élt, alapos ok lehet arra, hogy ne ismerje a deviza behozatalára és kivitelére vonatkozó konkrét szabályokat. A társadalomra veszélyességben való tévedés megállapításához azonban ez nem elegendő. A büntetlenséget biztosító tévedéshez az elkövetőnek azt kell elfogadható, tehát alapos okkal feltételeznie, hogy az általa szándékolt cselekményt a jogszabályok megengedik. Az adott esetben a társadalomra veszélyességben való tévedést akkor lehetne megállapítani, ha a terhelt azt hihette volna, hogy a külföldi fizetőeszközöket a hatóság tudta nélkül korlátlanul lehet kivinni Magyarországról, és volt valami olyan körülmény, ami miatt alappal feltételezhette ezt.⁷

A bírói gyakorlatban találunk útmutatást olyan esetekre is, amikor azt mondhatjuk, hogy az elkövetőnek -képzettségétől függetlenül- legalább az erkölcsi aggályának fel kellett volna merülnie a magatartása kapcsán, ha a konkrét jogszabályi rendelkezésekkel nem is volt tisztában. Társadalomra veszélyességben való tévedésről nem beszélhetünk, ha az elkövető „érzi”, tudja, hogy cselekményét az emberek többsége elítélné.

Az alábbi példa segít a társadalomra veszélyesség úgymond erkölcsi oldalának értelmezésében és alkalmazásában. A terheltek lakóhelyükön és annak környékén kamatos kamatra rendszeresen pénzkölcsönt adtak a hozzájuk fordulóknak. A kölcsön lejáratí ideje általában egy hónap, az erre az időre járó kamat pedig a kölcsön összegének 50%-a volt. A határidő elmulasztása esetén a kamattal megnövelt kölcsönösszeg meg nem fizetett részének a visszafizetési határidejét a terheltek egy hónappal meghosszabbították, mégpedig a teljes tartozás 50%-os kamatával terhelve. Ilyen feltételek mellett a határidő elmulasztása esetén a tartozások rövid időn belül az eredeti kölcsön összegének a többszörösét is elérték.

A terheltek a visszafizetés biztosítása érdekében a kölcsönt felvevőkkel, - azok beleegyezésével - meghatalmazásokat készítettek, és ezek felhasználásával ők vették fel az adósokat megillető nyugdíjat, szociális segélyt, családi pótlékot és gyermekgondozási segélyt. A felvett összegből a belátásuk szerint közvetlenül elégítették ki a pénzköveteléseiket, az adósoknak azok létszükségleteit sem biztosító kisebb összegeket adtak csak vissza, így ők újra kénytelenek voltak tőlük kölcsönt kérni.

A terheltek három év alatt összesen 15 személynek adtak rendszeresen körülbelül 500 forinttól 25 000 forintig terjedő összegeket. Az ügyben eljáró bíróság kimondta, hogy a terheltek cselekményeikkel megvalósították a jogosulatlan pénzügyi szolgáltatási tevékenység büntettét. A bűncselekmény elkövetési magatartása: az engedély nélkül pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy kiegészítő befektetési szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári, biztosítási, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári vagy magán-nyugdíjpénztári tevékenység gyakorlásában áll.⁸ A törvényben rögzített pénzügyi tevékenységek közös vonása, hogy a különböző háttérjogszabályok engedélyhez kötik ezen szolgáltatások gyakorlását. Ilyen jogszabály például: Hpt.

⁷ BH2001. 98

⁸ 1978. évi IV. Büntető törvénykönyv 298/D. §

Bűnösség tekintetében szándékos elkövetést feltételez, az elkövetőnek tisztában kell lenni azzal, hogy cselekménye engedélyköteles tevékenységnek minősül, és ezt engedély hiányában végzi.⁹ Felmerül a kérdés, hogy a mögöttes normák ismerete, illetve annak hiánya hogyan befolyásolja a felelősség megállapítását? Elegendő érv-e, hogy az elkövetők a Hpt-t, mint speciális jogszabály nem ismerték, illetve tévedtek a cselekményük jog által tilalmazott voltában?

A bíróság álláspontja szerint nincs jelentősége annak: tudták-e, hogy a cselekmény a Btk-ba ütközik. A terheltek számára a cselekmény társadalomra veszélyességének a tudatát annak az erkölcsi elítélendősége közvetítette, minthogy segélyekből élő szegény embereknek adtak kölcsönt olyan magas kamatra, hogy annak visszafizetése újabb kölcsön felvétele nélkül lehetetlen volt, és az adósok létfenntartása is veszélybe került.

Mindhárom terhelt arra hivatkozott, nem tudták, hogy kamatra kölcsönt még a rokonság körében sem adhatnak. A nyolc általános iskolát végzett, szakképzetlen terhelttől nem várható el a Hpt. ismerete, sőt az sem, hogy a jogi tilalomról tudjanak, ezért a terheltek álláspontjuk szerint, a cselekményt abban a téves feltevésben követték el, hogy az nem veszélyes a társadalomra, és erre a feltevésre alapos okuk volt. A terheltek cselekménye a Btk. 27. §-ának (2) bekezdése értelmében nem büntethető, ezért őket a cselekmény vádjá alól fel kell menteni.

A bíróság azonban az ügyészi érvelést tartotta helyénvalónak, álláspontom szerint helyesen, hogy bárki számára ismert, hogy hitelezői tevékenységet rendszeres jövedelemszerzés céljából csak engedéllyel lehet folytatni, és közismert az uzorakamat erkölcsileg elítélendő volta.

Tény, és nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a terheltek képzettségét és ismereteit figyelembe véve, nem állítható bizonyossággal, hogy a cselekményük jogellenességével tisztában voltak. Azonban ez önmagában nem ad alapos okot arra, hogy azt feltételezzék, a cselekményük nem veszélyes a társadalomra.

A törvényben előírt alapos ok értelmezése a bírói gyakorlatban töretlen és egységes abban, hogy a társadalomra veszélyességben való tévedést kizárja, ha a cselekmény az elkövető által tudottan jogellenes, veszélyes vagy erkölcsileg elítélendő, ezeknek a körülményeknek mindegyike önmagában is kizáró körülmény.

A terheltek cselekményét hétköznapi nyelvre úgy fordíthatnánk, hogy nehéz anyagi körülmények között, segélyekből élő és segítségért hozzájuk forduló szegény emberek szorult helyzetét kihasználva, a létfenntartásra szolgáló kevés jövedelmük egy részét rendszeresen elvették tőlük.

A közfelfogás szerint ez morálisan mélyen elítélendő magatartás. Erkölcsi elítélése általános, külön magyarázatra nem szorul, hogy miért elítélendő mások sanyarú helyzetének kihasználásával előnyre szert tenni. A terheltek tudták, hogy a cselekményük erkölcsileg elítélendő, ezért nem volt okuk azt feltételezni, hogy az nem veszélyes a társadalomra.¹⁰

Az iskolai képzettségnek, mint az elkövető személyiségének egyik meghatározó jegyének ezen bűncselekményi köröknél különösen jelentősége lehet. Érvényesül ez a tévedés fennállásának, illetve fenn nem állásának kérdésénél is. Mint az előbbi esetenél láthattuk, a társadalom által kimunkált morális szabályok betartása független attól, hogy valaki nyolcosztályt vagy egyetemmet végzett.

⁹ Csemánné V.E.-Görgényi I.-Gula J.-Lévay M.-Sántha F. i.m: 309.

¹⁰ BH2002. 423

Ugyanakkor a bíróság nem tekinthet el egy bank-vezérigazgató által elkövetett vesztegetés esetén a magas és szakosodott iskolai végzettségtől, és már nem erkölcsi okok miatt, nem fogadhatja el azt az érvet, hogy nem ismerte fel cselekményének társadalomra veszélyességét. A vesztegetés lényege jelen esetben úgy nyilvánult meg, hogy a pénzügyi intézményhez forduló, kényszerhelyzetben levő személyeknek nyújtandó hitel engedélyezését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy az annak segítségével megvalósított cég vagyonának egy részét ingyenesen vagy jelképes ellenérték fejében az általa megjelölt gazdálkodó szerv tulajdonába adta.

A terhelt a jogszabályban meghatározottnál nagyobb ellenszolgáltatás kikötésének jogellenességével tisztában volt.

A terhelt arra hivatkozott, nem ismerte fel cselekményének társadalomra veszélyességét, mivel a háttérbiztosítéki konstrukciót a Bank főtisztviselői, külső tanácsadók dolgozták ki, és mert az ellen sem a Bank által megbízott jogi szakértők, sem a Bank igazgatósága és felügyelőbizottsága, valamint a felügyeletet ellátó szervek sem emeltek kifogást, a terheltnek nem lehetett kétsége a háttérszerződések jogszerűségével kapcsolatban. Erre az alapos felvetésre okot adott az is, hogy ez a megoldás egy több évtizedes külföldi gyakorlat adaptálását jelentette, amelynek a magyar pénzügyi joggal való harmonizációját a felkért szakemberek egyöntetűen megerősítették.

Az eljáró bíróság azonban kifejtette, hogy a cselekmény társadalomra veszélyességének felismerése értékelés eredménye, amelynél az elkövető számára az a meghatározó, azt kell tudnia, hogy a közösség, a társadalom többsége miként értékeli bizonyos magatartást. Ennek legmegbízhatóbb forrása viszont a jogszabály. Amennyiben tehát valamely cselekmény társadalomra veszélyességét jogszabály értékeli, a jogszabályt ismerő elkövető a társadalomra veszélyességet illetően nem lehet tévedésben.

A terhelt közgazdasági egyetemi végzettséggel, magas szintű pénz- és hitelügyi szakismerettel, és több éves szakmai tapasztalattal rendelkezik. Munkájából kifolyólag pontosan ismerte a vonatkozó jogszabályi előírásokat, ennek megfelelően tisztában volt a kifejezetten tiltó rendelkezésekkel is. A működéssel kapcsolatban történő jogtalan előny kikötésének és elfogadásának büntetőjogilag tilalmazott volta közismert.

A terhelt és társai vitathatatlanul tudták, hogy a hitelígénylet elé terjesztett - gyakorlatilag ingyenes vagyonátruházásra vonatkozó - feltétel jogtalan, és azt is, hogy a társadalmi közfelfogás azt miként értékeli. Nem volt kétséges előttük, hogy a kidolgozott konstrukció nem sajátos biztosítéki rendszerként funkcionál, hanem a Bank aggasztó pénzügyi helyzetén javít, és az sem, hogy az a - szakértők bevonásával kialakított - megoldás, amely szerint a megállapodás jogszabályba ütköző részét (a Bankot kihagyva) más társaság neve alatt külön szerződésben rögzítik, csak a nyilvánvaló jogellenesség elfedésére szolgál.

Azt a hivatkozást egyébként, hogy a terhelték a „bizalmi kéz” intézményét kívánták a hazai viszonyokra meghonosítani, éppen az a körülmény cáfolja, hogy a Bank jogutódaként a háttérszerződéseket alapvetően módosította, kiiktatva azokból mindazt, ami egyértelműen jogtalan vagyoni előny megszerzését jelenti.

A terhelték tehát a cselekményük társadalomra veszélyességében nem tévedtek, téves feltevésük legfeljebb az volt, hogy a cselekmények jogellenességét a jogszerűség látszatát keltve el lehet leplezni. Erre az esetre azonban a tévedés szabályai nem alkalmazhatók, büntethetőséget kizáró ok ekként nem áll fenn.¹¹

¹¹ BH2000. 238. Bár a példa vesztegetésre vonatkozik, azonban jelen esetben az elkövető személyében rejlő okra hívom fel a figyelmet, amely kizárta a tévedés társadalomra veszélyességére történő eredményes hivatkozást.

Milyen esetben járhat eredménnyel a tévedésre hivatkozás?

A társadalomra veszélyességben való tévedés az alábbi esetekben vezethet elvileg pozitív eredményre elkövetői szemszögből:

1. A társadalomra veszélyesség tudatát kizárhatja, ha az elkövető tévesen valamely társadalomra veszélyességet kizáró körülmény meglétét feltételezi. Ez a gyakorlatban leginkább a jogos védelem fennállásának feltételezését jelenti, amely fogalmilag lehetetlen ebben a bűncselekményi körben. Míg a jogos védelem feltételezése élet elleni bűncselekményeknél jellemző, addig a további két esetkör viszont ott elképzelhetetlen.
2. A másik kör, ahol relevanciával bírhat, az ismeretek hiánya, vagy azok téves volta, a keretjogszabályok. A büntetőjogi kerettényállásokat kitöltő más jogágbeli normák tartalmának téves feltételezése alapot adhat a büntethetőség kizártságára. Különösen nagy szerep jut a gazdasági társaságok működésével, adózásával, hitelezői igények kielégítésével kapcsolatos törvényeknek és alacsonyabb szintű szabályoknak. Kérdésként merül fel, hogy mi az a szintű ismeret, és körültként, amit elvárhat a jogalkotó, jogalkalmazó a gazdasági tevékenységek során? Másrészt, mint korábban említett példából is kitűnik (lsd: BH2002. 423), a speciális jogszabályi ismeretet a morális szabályok is kiválthatják, ezzel kizárva a társadalomra veszélyességben való tévedés lehetőségét.
3. A harmadik esetkör, amely előfordulása életszerű ezen bűncselekmények kapcsán az, amikor az elkövető téves felvilágosítást kapott az ügye kapcsán valamely hivatalos szervtől, személytől. Ilyen eset szintén magalapozhatja a Btk. 27.§ (2) bekezdés alkalmazását.¹² Gyakorlati szempontból nagy jelentősége van ennek az esetkörnek, bár megítélésem szerint bizonyítása nehézkes, tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű információ átadások leginkább telefonon, esetleg személyesen történnek és általában nincs sem írásos nyoma, sem tanúkkal nem lehet alátámasztani. A hazai bírói gyakorlatban azonban erre is találunk pozitív példát, a tévedésre az alapot a másodfokú adóhatóság határozata adta.

Az adócsalás tényállását ugyanis a jelenleg hatályos szabályok szerint az valósítja meg, aki az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős tényre, adatra vonatkozóan valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy ilyen tényt a hatóság elől elhallgat, és ezzel vagy más megtévesztő magatartással az adóbevételt csökkenti.¹³ Mikénti minősülése a csökkentés mértékéhez igazodik. Az adócsalás, mint a törvényi meghatározásból is kitűnik, szándékos bűncselekmény, ezért ha sikerül bizonyítania az elkövetőnek a szándékosságot kizáró tévedését, bűnösség hiányában nem állapítható meg terhére a bűncselekmény. Erre példa az alábbi igen érdekes eset:

A terhelt 1994. március 14-én magánszemélyként szerződést kötött M. I.-vel, aki vállalta, hogy a terhelt vállalkozásához 200 millió forint banki hitelt szerez, egyben pedig azt is, hogy amennyiben e kötelezettségének nem tud eleget tenni, az említett összeg 12%-át kitevő meghíúsulási díjat fizet a terhelt részére. M. I. nem járt sikerrel, az ebből folyó tartozását azonban elismerte. 1994. december 10-én M. I. tartozását a M. Kft. átvállalta, amit a terhelt elfogadott. A tartozás a késedelmi kamatokkal együtt 39 425 904 forint volt, amelyet a kft. 1995. augusztus 23-

¹² Belovics E-Békés I-Busch B-Molnár G-Sinku P-Tóth M i.m.:144.

¹³ 1978. évi IV. Büntető törvénykönyv 310.§

án 3 db, összesen 56 millió forint névértékű közraktári jeggyel egyenlített ki. A közraktári jegyek hátoldalán forgatmányosként a terhelt neve nem került feltüntetésre.

1995. augusztus 26-án a terhelt a 3 db közraktári jegy valamennyi részét átadta a M. Kft.-nek 24 millió forint biztosítására, s az árujegyeken forgatmányosként a kft.-t fel is tüntették. A közraktári jegyek 1995. október 16-án lejártak, ezt követően a betárolt árukra újabb jegyek kerültek kiállításra. A terhelt 1996. szeptember 16-án a közraktári jegyek mögötti árukészletet, mint sajátját adta át tárolásra, illetve továbbértékesítésre a S. Kft.-nek.

A terheltnek az 56 millió forintnyi bevételről 1996. március 20-áig kellett volna az adóhatóság részére bevallást adnia. Az APEH megyei igazgatósága 1997. február 28-án tartott az 1995-ös adóévre vonatkozóan ellenőrzést a terheltnél, s ennek eredményeként azt állapította meg, hogy a terhelt a közraktári jegyekből származó bevételt az adóbevallásában nem szerepeltette. Ilyen módon a terhére 24 547 500 forint személyi jövedelemadó hiányt állapítottak meg.

Az elsőfokú adóhatósági határozatot az APEH Hatósági Főosztálya, mint másodfokú adóhatóság az 1997. június 16-án kelt számú határozatával megsemmisítette, kifejtve, hogy a közraktári jegyek birtokbavételével a terheltnek 1995 évben személyi jövedelemadó köteles bevétele nem keletkezett, így adóhiánya sem állapítható meg.

A közraktározási szerződés alapján a közraktár által - az elkövetéskor hatályos törvény szerint - kiállított közraktári jegy értékpapír. A két szelvényből - az árujegyből és zálogjegyből - álló közraktári jegy a váltóra vonatkozó szabályoknak megfelelően átruházható hátirattal a forgatmányos megnevezésével, de e nélkül üresen is. Ez utóbbi esetben a jogos birtokosi minőség igazolását a saját név kitöltése jelenti a forgatmányos helyén azzal, hogy ilyenkor a közraktár a hozzá tartozó szerződés hiteles másolatának bemutatását is igényli. Az áru- és zálogjegy együttes jogos birtoklása pedig jogot ad a letett áru feletti rendelkezésre, különösképpen annak - a közraktárral való elszámolás utáni - kiváltására.

Ebből adódik, hogy a közraktári jegy értékpapír, másfelől, az üres hátirat a közraktári jegy jogos birtoklását, s ez által a betárolt áruk feletti rendelkezési jogot nem zárja ki.

A magánszemélyek jövedelem adójáról szóló, 1995. december 31-ig hatályos volt 1991. évi XC. törvény 4. §-ának és 5.§-6§ értelmében a terhelt - amikor a 39 425 000 forintot kitevő megíusulási díj kiegyenlítése fejében 56 millió forint névértékű közraktári jegy birtokába jutott - olyan bevételre tett szert, amely után személyi jövedelemadó fizetési, s ebből adódóan bevallási kötelezettség terhelte.

Az adócsalás büntette azonban csak szándékos elkövetés esetén büntetendő.¹⁴ Az elkövetéskor hatályos törvény alapján ez azt jelenti, hogy az elkövetőnek tisztában kellett lennie azzal, hogy az adott tény az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős, valamint, hogy amennyiben ezt az adatot az adóhatóság előtt valótlanul adja elő, vagy elhallgatja, azzal az adóbevétel összegét csökkentheti.

A terhelt magatartásának célja nem az adózási kötelezettségének jogellenes kikerülése volt, mivel mulasztását a büntetőjogi keretrendelkezést kitöltő adójogszabályban való tévedése okozta. Tévedésének alapja: a másodfokú adóhatóság határozatában foglaltak, mely szerint az 56 millió forint névértékű közraktári jegyek megszerzésével adóköteles bevétele nem keletkezett, ezért az említett értékpapírokat az adóbevallásában nem is kell szerepeltetnie.

Tévedése alappal történt, hiszen az adózótól a jogkövető magatartás az elvárható, az viszont nem várható el, és meglehetősen életidegen is lenne, hogy egy konkrét adózási kérdésben a számára kedvező másodfokú határozat helyességében kételkedjen, illetve azzal és saját érdekeivel ellentétesen cselekedjen.

¹⁴ A bűnösség egyenes, vagy eshetőleges szándékban egyaránt megnyilvánulhat.

A kifejtettekre tekintettel tehát a Legfelsőbb Bíróság a terheltet az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás büntettének vádja alól a Btk. 22. §-ának d) pontjában megjelölt és a Btk. 27. §-ának (2) bekezdésében körülírt büntethetőséget kizáró okból felmentette.